

Kaderbrief 2018-2021

INGEKOMEN 30 JUNI 2017

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
2	Trends en ontwikkelingen	4
3	Macro-economische en landelijke ontwikkelingen.....	6
3.1	Inleiding.....	6
3.2	Macro-economische vooruitzichten.....	6
3.2.1	Nationale ontwikkelingen	6
3.2.2	Internationale ontwikkelingen.....	6
3.3	Landelijke wetgeving en (overige) ontwikkelingen	7
3.3.1	Provinciefonds	7
4	Begrotingsbeleid	9
4.1	Robuust begrotingsbeleid	9
4.1.1	Duurzaam structureel en reëel evenwicht	9
4.1.2	Geen belastingverhoging.....	10
4.1.3	Toepassen van indexering op provinciale budgetten	10
4.1.4	Nieuw beleid in overeenstemming met beschikbare middelen	10
4.2	Begrotingsrechtmatigheid.....	10
4.3	Begrotingssystematiek.....	11
4.3.1	Onderzoeksrapport Begrotingssystematiek	11
4.3.2	Wijziging Besluit Begroting en Verantwoording	11
5	Geactualiseerde meerjarenraming 2017-2021.....	13
5.1	Technische bijstellingen.....	13
5.2	Wettelijke ontwikkelingen	16
5.3	Nieuwe beleidsvoorstellen	17
5.4	Dekkingsvoorstellen.....	27
5.5	Meerjarenraming: samenvatting en conclusie	29
6	Bijlage 1: Bestedingsplan reserve bedrijfsvoering.....	30
6.1	Inleiding.....	30
6.2	Nadere onderbouwing	31
6.3	Totaaloverzicht	35

1 Inleiding

Twee jaar geleden werd het coalitieakkoord 'Ruimte voor Groei' gepresenteerd. We zijn dus halverwege. Een mooi moment om te kijken hoe we er als provincie voor staan. In één woord: goed. We hebben onze financiën op orde en voorzien een stijging van de uitkering voor Noord-Holland uit het provinciefonds door de decentralisatie van natuur en verkeer en vervoertaken. Ook bij de motorrijtuigenbelasting wordt de raming naar boven bijgesteld. Dit stelt ons nog beter in staat om de ambities die verwoord staan in ons coalitieakkoord waar te maken. Het geeft ons als college daadwerkelijk extra ruimte. Ruimte om onze regionale economie duurzaam van nieuwe impulsen te voorzien, ruimte om te investeren in leefbaarheid, duurzame energie, bereikbaarheid, innovatieve mobiliteit, de vitaliteit van ons platteland én onze natuurgebieden. In al zijn diversiteit is en blijft Noord-Holland een fijne provincie om te wonen, werken en recreëren.

Tot aan de eerstvolgende Statenverkiezingen in het voorjaar van 2019 blijft 'Ruimte voor Groei' de basis waarop uw Staten en ons college van Gedeputeerde Staten de provincie Noord-Holland besturen. In deze kaderbrief vragen we uw Staten om de financiële kaders vast te stellen voor de begroting van 2018 en de meerjarenraming 2019-2021. Ook leggen we een aantal beleidskeuzes voor die gelden voor deze periodes.

2 Trends en ontwikkelingen

De Nederlandse economie trekt aan. En zeker in Noord-Holland gaat het op dit vlak bijzonder goed: in 2016 was de economische groei sterker dan in alle andere provincies. Van de banengroei voltrok zich 30 procent in Noord-Holland. Onze provincie is aantrekkelijk voor ondernemers, bezoekers en onze eigen inwoners. Dit willen we graag zo houden.

Met deze Kaderbrief starten we de beleids- en begrotingscyclus en vragen wij u de financiële kaders voor de komende begroting vast te stellen. Het voornaamste richtsnoer voor ons handelen is in deze bestuursperiode gelegen in het coalitieakkoord Ruimte voor Groei. Nog dit jaar zullen we u informeren over de voortgang van de vele activiteiten uit het akkoord zoals we die hebben opgetekend in het uitvoeringsprogramma bij het coalitieakkoord.

Ruimte voor Groei mag dan onze leidraad zijn, dat neemt niet weg dat het belangrijk is continu rekening te blijven houden met trends en ontwikkelingen. Zo wordt er op dit moment in Den Haag gewerkt aan een nieuwe coalitie. Afspraken die daar gemaakt worden zijn van invloed op Noord-Holland. We willen – waar nodig in samenwerking met andere provincies – er voor zorgen dat provinciale onderwerpen bij het nieuwe kabinet aandacht krijgen. Een goed voorbeeld hiervan is het gezamenlijke aanbod van provincies, gemeenten en waterschappen op het gebied van de energietransitie.

Maar niet alleen met andere overheden werken we samen, in toenemende mate ontwikkelen we onze plannen in samenwerking met maatschappelijke partners, ondernemers, vrijwilligers, én met de inwoners van Noord-Holland. Zoals de Omgevingswet en Omgevingsvisie, waarvoor we eind 2016 zijn gestart met een grootse publiekscampagne. De respons hierop gebruiken we uiteindelijk binnen alle portefeuilles van ons college. Zo geven we breed gedragen ruimte voor ontwikkeling, terwijl we de kwaliteit van de omgeving respecteren.

Een andere trend is het toenemende belang van de regio. De provincie neemt om die reden deel aan de bestuurlijke samenwerking in de metropoolregio Amsterdam. Het convenant dat hiervoor is vastgelegd treedt in 2017 in werking. Door deze samenwerking kunnen we nog beter onze provinciale ambities realiseren.

Om onze economische voorsprong te behouden zullen we moeten investeren. Niet alleen in megaprojecten – zoals de grootste Zeesluis ter wereld – maar juist ook ten behoeve van bijvoorbeeld het MKB, een belangrijke pijler onder onze economie. Ook initiëren we met de betrokken gemeenten projecten die bijdragen aan de werkgelegenheid, de leefbaarheid en de bereikbaarheid van de Kop van Noord-Holland. Daarnaast willen we ons inzetten voor een vaste breedbandverbinding in het buitengebied van onze provincie. En we zetten verdere stappen op het gebied van arbeidsmarkt & onderwijs (zoals Technoport).

Op het vlak van duurzaamheid, van groot belang om ruimte aan groei te geven die ook op langere termijn houdbaar is, zijn belangrijke vorderingen gemaakt. Met onze inwoners, gemeenten, het bedrijfsleven, en verschillende organisaties zetten we onze duurzaamheidsambities onverminderd voort. We werken hard aan energietransitie in Noord-Holland. Samen zetten we ons in voor minder energiegebruik, het duurzaam opwekken van energie en het beter benutten van restwarmte. Het proces voor Wind op Land verloopt voorspoedig. We gaan er van uit dat er zes nieuwe windprojecten in Noord-Holland bij komen. Daarmee komen wij, als één van de weinige provincies, de afspraken die wij met het Rijk gemaakt hebben na. We nemen initiatieven voor de verduurzaming van de landbouw in onze provincie en investeren in de verduurzaming van onze zeehavens en infrastructuur. Daarnaast ondersteunen wij eigenaren van monumenten bij het

verduurzamen van monumenten. En ook op het gebied van de circulaire economie willen we komende jaren stappen blijven zetten. Bijvoorbeeld in het gebied dat loopt van de haven van Amsterdam, via Schiphol naar de Greenport Aalsmeer, daar ontwikkelen wij onder de naam Westas een proeftuin voor circulaire economie. Hier testen bedrijven hun ideeën in de praktijk. Bovendien komt er geld beschikbaar voor natuur. We investeren in de Oostelijke Vechtplassen en in Groen Kapitaal.

Ten slotte zijn we binnen de hele provincie bezig om de bereikbaarheid te verbeteren. We hebben de ambitie de beste provincie op het gebied van verkeersmanagement te worden. Daarom investeren we in smart mobility, om de doorstroming in Noord-Holland te verbeteren. Naast deze innovaties blijven we onverminderd actief in de aanpak van knelpunten in onze mobiliteit. Er wordt weer druk aan de N23 Westfriisiaweg gebouwd, de verbinding van de A8-A9 voorbereid en we zetten als provincie tegelijk vol in op Hoogwaardig Openbaar Vervoer en de verbetering van de OV-knooppunten. Daarmee verbeteren wij de leefbaarheid en bereikbaarheid.

Aan al deze ontwikkelingen zit echter vaak ook een keerzijde. En in de meeste gevallen draait het wederom om ruimte. Want juist het feit dat het beter gaat met de economie zorgt voor woningschaarste, files en drukte in het openbaar vervoer.

Als gevolg van de toename van het aantal huishoudens tot 2040 moeten er naar verwachting 200.000 woningen bij komen in het zuidelijk deel van Noord-Holland en zo'n 20.000 woningen in het noordelijk deel. De toename van verleende bouwvergunningen in 2015 heeft zich echter in 2016 niet doorgezet. Met name corporaties zijn minder gaan bouwen. De toename van de woningvoorraad blijft hierdoor achter bij de groei van het aantal huishoudens, waardoor het onverminderd van belang is de woningproductie en de doorstroming op de woningmarkt te stimuleren.

Daarnaast moeten we oog blijven houden voor de regionale verschillen binnen onze provincie. De economische groei is in een aantal regio's van onze provincie minder groot. Hoe we deze ontwikkelingen in ons werken integreren, dat staat in deze Kaderbrief beschreven. Want het continu blijven afwegen hoe we met onze ruimte omgaan en waar nodig beleid aanpassen: dat is immers waar het bij goed bestuur om draait. Zo borgen wij waar we trots op zijn. Een provincie met een florerend werk- en leefklimaat.

3 Macro-economische en landelijke ontwikkelingen

3.1 Inleiding

In deze kaderbrief 2018 hebben wij gezien, of de macro-economische en landelijke ontwikkelingen aanleiding geven ons financiële beleid, zoals dat in voorgaande kaderbrieven is beschreven, bij te stellen.

3.2 Macro-economische vooruitzichten

3.2.1 Nationale ontwikkelingen

De groei van de Nederlandse economie zet stevig door en bedraagt 2,1% dit jaar en 1,8% volgend jaar. De groei wordt gedragen door de consumptie en de uitvoer. De groei van de economie gaat gepaard met een toenemende werkgelegenheid in de marktsector en in de zorg. Dit jaar komt de werkloosheid uit op 4,9% van de beroepsbevolking, volgend jaar op 4,7%. De inflatie loopt onder invloed van de hogere energieprijzen op naar 1,6% dit jaar en 1,4% volgend jaar. Door de daling van de werkloosheid en de toename van de inflatie stijgen de contractlonen. In 2017 en 2018 verbetert de mediane statische koopkracht in beperkte mate, met respectievelijk 0,1% en 0,3%, na een stijging van 2,7% in 2016. Het begrotingsoverschot dat vorig jaar is ontstaan, loopt in de ramingsperiode verder op, tot 0,8% bbp in 2018. Dit komt doordat de aanhoudende economische groei leidt tot meer inkomsten en door een stijging van de overheidsuitgaven die daarbij achterblijft.

De economie groeit in de periode 2018-2021 met gemiddeld 1,7% per jaar. Een gelijk opgaande groei van werkgelegenheid en arbeidsaanbod zorgt voor een stabiele werkloosheid van 4,7%. De rente en inflatie lopen licht op, maar blijven laag. De overheidsbegroting komt uit op een overschot van 1,3% in 2021, een schuld die afneemt naar 47% en een houdbaarheidsoverschot van 0,5%.

3.2.2 Internationale ontwikkelingen

Nederland heeft een open economie en buitenlandse handel is van groot belang voor de Nederlandse economie. De ontwikkeling van de internationale handel en productie is ook een factor in de economische ontwikkeling van de provincie. Wij volgen de ontwikkelingen van het wereldhandelsvolume om voorbereid te zijn op effecten voor Noord-Holland. Op dit moment zien wij daarin geen aanleiding voor bijzonderheden.

Het wereldhandelsvolume was in januari onveranderd ten opzichte van december, volgend op een stijging van 0,9% in december (initiële schatting: 0,5%). Dit blijkt uit de CPB Wereldhandelsmonitor.

Wereldwijde ontwikkelingen in internationale handel en industriële productie, januari 2017:

- Het wereldhandelsvolume was in januari onveranderd ten opzichte van december (toename december: 0,9%, initiële schatting: 0,5%).
- De wereldwijde industriële productie is in januari 0,2% toegenomen ten opzichte van december (toename december: 0,1%, initiële schatting 0,0%).

3.3 Landelijke wetgeving en (overige) ontwikkelingen

3.3.1 Provinciefonds

Het provinciefonds is naast de motorrijtuigenbelasting een van de belangrijkste inkomstenbronnen van de provincie. Twee ontwikkelingen kunnen gevolgen gaan krijgen voor de provincie.

- Implementatie van een nieuw verdeelmodel voor het provinciefonds in 2017;
- Evaluatie van de huidige normeringssystematiek.

Implementatie van een nieuw verdeelmodel voor het provinciefonds

Op 11 december 2014 heeft het IPO-bestuur ingestemd met de opdracht aan de externe commissie 'Aanpak verdeelvraagstukken provinciefonds' om een zwaarwegend (en in principe bindend) advies uit te brengen over het transparanter maken van het verdeelmodel, dat kan rekenen op breed bestuurlijk draagvlak bij de provincies en toekomstbestendig is voor nieuwe verdeelvraagstukken. De algemene opdracht die aan de commissie is gegeven luidt als volgt:

- Ontwikkel een voorstel voor een transparant verdeelmodel provinciefonds;
- Ontwikkel een voorstel voor een algemene beleidslijn voor de aanpak van (her)verdeelvraagstukken;
- Mitigeer de herverdeeleeffecten in het overgangstraject van A naar B.

Directe aanleiding voor aanpassing van het huidige verdeelmodel is de decentralisatie van natuurtaken en verkeer- en vervoerstaken naar de provincies, waardoor de omvang van het provinciefonds fors toeneemt. Deze middelen worden bij voorkeur in de algemene uitkering aan de hand van de maatstaven verdeeld. De commissie heeft gekozen voor een integrale benadering voor de herziening van het verdeelmodel en niet voor een incrementele benadering die zich uitsluitend richt op de verdeling van de gedecentraliseerde middelen op het gebied van natuur en verkeer en vervoer. De commissie heeft inmiddels een nieuw verdeelmodel opgesteld. Hierbij vormt de huidige algemene uitkering, samen met de middelen BDU, natuur en BRZO de nieuwe algemene uitkering vanaf 2017. Het model is opgesteld zodat in het ijkjaar 2016 geen herverdeeleeffecten optreden.

De Tweede Kamer heeft het wetsvoorstel inmiddels unaniem gesteund. Begin februari van dit jaar heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel in behandeling genomen. Op moment van schrijven ligt het wetsvoorstel daar nog ter besluitvorming voor. Provincies rekenen erop dat de nieuwe verdeling nu snel en met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2017 zal gelden.

In de Tweede Kamer kreeg de motie van Manon Fokke (PvdA) en Hayke Veldman (VVD) unaniem steun. De motie vraagt om herziening van de grondslagen onder de verdeling van de middelen in het provinciefonds. De actualisatie van het provinciefonds heeft daarmee een bredere strekking gekregen dan uitsluitend de aanpassing van de verdeelstaf eigen vermogen. Ook de kostenoriëntatie wordt tegen het licht gehouden. Bij de actualisatie van het verdeelmodel moet de eerder aangenomen motie Veldman/Wolbert worden betrokken, die vraagt hoe verschillen in economische groei tussen de regio's kunnen worden gefaciliteerd.

De periodieke beschouwing van de Raad van State in relatie tot het provinciefonds

In september 2016 heeft de Raad van State de vierde periodieke beschouwing naar de interbestuurlijke verhoudingen opgeleverd. Mede op verzoek van de provincies bij monde van het IPO is de Raad van State gevraagd ook specifiek in te gaan op de financiële verhoudingen.

Gegeven de in gang gezette decentralisaties en breed gevoerde discussie over een herijking van de financiële verhoudingen is de vraag aan welke uitgangspunten een dergelijke herijking en een nieuw stelsel van financiële verhoudingen zouden moeten voldoen.

In haar advies stelt de Raad dat het wenselijk is te komen tot meer transparantie over de omvang van de financiering uit de algemene uitkeringen van de fondsen voor afzonderlijke gemeenten en provincies en doet daartoe verschillende voorstellen.

De Raad van State adviseert de reeds ingezette vereenvoudiging van de huidige verdeelsystematiek verder voort te zetten. Hoewel het de uitvoerbaarheid voor het Rijk vergroot, gaat daarmee ook een deel van de verfijndheid van de huidige systematiek verloren. Hiermee kan de doelstelling van de Financiële-verhoudingswet in het geding komen om een gelijk voorzieningenniveau mogelijk te maken bij een gelijke belastingdruk.

Ook adviseert de Raad de huidige normeringssystematiek van het Gemeentefonds en Provinciefonds aan te passen. In het huidige stelsel worden de accressen van het Gemeente- resp. Provinciefonds veelvuldig nagecalculeerd, waardoor pas na afloop van een jaar duidelijk wordt op hoeveel middelen gemeenten en provincies nu eigenlijk recht hadden. Hiermee blijven de financiën van gemeenten en provincies weliswaar te allen tijde in tandem bewegen met de omvang van de rijksbegroting, maar deze werkwijze vormt naar de mening van de Raad vooral ook een reflectie van het onderlinge wantrouwen. Een eenvoudiger, voorspelbaarder normeringssystematiek biedt bestuurlijk rust, zeker wanneer, bijvoorbeeld bij aanvang van een kabinetsperiode, in een bestuursakkoord afspraken worden gemaakt over de ontwikkeling van de accressen over meerdere jaren. Eventueel kunnen hardheidsclausules worden overeengekomen die in vooraf gedefinieerde gevallen kunnen leiden tot aanpassing van die overeengekomen ontwikkeling.

Ten derde is de Raad van opvatting dat specifieke uitkeringen in algemene zin niet passen bij de werkwijze van decentralisaties zoals die de afgelopen jaren zijn ingezet. Voor specifieke uitkeringen is eigenlijk alleen plaats bij strikt gebonden beleid, zoals het inkomensdeel van de Participatiewet. Met de laatste herziening van de financiële verhoudingen heeft een opschoning plaatsgehad. Het aantal specifieke uitkeringen is de laatste jaren afgenomen. Het verdient aanbeveling periodiek de verschillende uitkeringen door te lichten en het aantal specifieke uitkeringen waar mogelijk verder terug te dringen.

Deze vierde periodieke beschouwing is op 8 december 2016 in de Kamercommissie BZK besproken, alwaar is besloten om deze beschouwing over te laten aan de nieuwe Kamer.

4 Begrotingsbeleid

De robuustheid en houdbaarheid van de provinciale financiën blijven een belangrijke uitdaging voor de komende periode. De in vorige kaderbrieven vastgestelde financiële beleidskaders blijven onverminderd van kracht. Daarom benoemen wij deze in dit hoofdstuk expliciet.

4.1 Robuust begrotingsbeleid

Ons college van GS staat voor een gedegen, robuust financieel beleid. Het realiseren van een sluitende begroting voor het begrotingsjaar en het meerjarenperspectief is dan ook een belangrijke doelstelling. Daartoe zijn de volgende algemene uitgangspunten toegepast voor de financiële opzet van deze kaderbrief:

- Duurzaam structureel en reëel evenwicht.
- Geen belastingverhoging.
- Alleen noodzakelijke indexering van budgetten.
- Nieuw beleid alleen in overeenstemming met de beschikbare middelen.

4.1.1 Duurzaam structureel en reëel evenwicht

Ons college staat voor een begroting die duurzaam structureel en reëel in evenwicht is. Het ministerie van BZK definieert structureel en reëel evenwicht in de jaarlijkse toezichtsbrief aan Noord-Holland als volgt:

“Op basis van het bestaande beleid en het vastgestelde nieuwe beleid worden de voor het jaar 2018 geraamde structurele lasten gedekt door structurele baten en de incidentele lasten worden gedekt door incidentele of structurele baten. Indien dit niet het geval is wordt ook de meerjarenraming hierop getoetst. De term reëel heeft betrekking op de mate van realiteit van de (meerjaren-)ramingen.”

Om dit evenwicht te waarborgen en duurzaam te behouden hanteren wij de volgende begrotingsregels:

- Een reëel sluitende begroting voor het begrotingsjaar en een reëel sluitend meerjarenperspectief;
- De risico's die de provincie loopt staan in verhouding tot het weerstandsvermogen en de weerstandscapaciteit;
- Realistisch geraamde uitgaven en inkomsten, met een transparant onderscheid tussen incidentele en structurele lasten en baten.

Voor de houdbaarheid van de provinciale financiële positie is het belangrijk om op langere termijn een structureel sluitende begroting te houden, waarin incidentele dekkingsmiddelen geen bepalende factor zijn, maar naar beschikbaarheid gebruikt worden voor incidenteel beleid. In hoofdstuk 5 gaan wij daarnaast in op het langere termijn perspectief en de aspecten die daarbij een rol spelen.

Het uitgangspunt “Duurzaam structureel en reëel evenwicht” is in overeenstemming met het toetsingscriterium van het ministerie van BZK. Wij stellen Provinciale Staten voor met de overige uitgangspunten in te stemmen.

4.1.2 Geen belastingverhoging

Het maximum aantal opcenten dat wij mogen heffen is per 1 januari 2017 verhoogd van 110,6 in 2016 naar 111,0 opcenten in 2017. Met het huidige niveau van de opcenten (67,9) komt de onbenutte belastingcapaciteit (in 2016 nog ruim € 119 miljoen) voor 2017 uit op € 126,5 miljoen.

Dit biedt een theoretische ruimte om de inkomsten van de provincie te verhogen en daarmee eventueel dreigende begrotingstekorten te dichten. Hiervan is op dit moment geen sprake. Wij laten het tarief van de opcenten ongewijzigd op 67,9 opcenten. Het tarief in Noord-Holland blijft hiermee het laagste in Nederland.

4.1.3 Toepassen van indexering op provinciale budgetten

Daar waar contractuele verplichtingen dat vereisen wordt door de provincie indexering toegepast. Via een stelpost in de begroting worden de hiervoor benodigde budgetten gereserveerd. Hierin wordt rekening gehouden met een indexering van de onderhoudsbudgetten voor infrastructuur met 2% en een indexering van 1% voor de apparaatskosten op grond van de vigerende afspraken. Voor het realiseren van deze indexeringen wordt de stelpost prijscompensatie bij deze Kaderbrief opgehoogd.

4.1.4 Nieuw beleid in overeenstemming met beschikbare middelen

Robuust begrotingsbeleid vraagt om solide overwegingen voor het starten van nieuw beleid. In deze kaderbrief zijn voorstellen voor nieuw beleid en dekking opgenomen, waarover een integrale afweging kan worden gemaakt.

4.2 Begrotingsrechtmatigheid

De provincie Noord-Holland beschikt over verschillende reserves die gezamenlijk een aanzienlijk vermogen omvatten. Het is van belang dat op deze reserves een goede monitoring plaatsvindt en dat er duidelijke en transparante spelregels geformuleerd zijn, opdat het beschikbare vermogen optimaal aangewend kan worden.

Wij hanteren daarom de volgende beleidsregels voor stortingen in en onttrekkingen aan reserves.

Storting in reserves:

In de jaarrekening doen we toevoegingen aan een reserve tot het bedrag dat via de begroting of begrotingswijzigingen door Provinciale Staten gedurende het begrotingsjaar is geaccordeerd. Daarnaast storten we bij de jaarrekening de nog niet geraamde bijdragen van derden voor projecten in de reserve waaruit de dekking van het project plaatsvindt.

Onttrekking aan reserves:

In de jaarrekening verwerken we de onttrekkingen aan de reserve ter dekking van een project tot maximaal het bedrag dat voor dat project door Provinciale Staten beschikbaar is gesteld. Daarbij wijken we alleen af van de begrote jaarschijf als de totale meerjarige begrote lasten van het geaccordeerde project niet wijzigen.

Uiteraard blijft ons college van GS in de jaarrekening verantwoording afleggen over de verschillen tussen de begrote en werkelijke baten, lasten, stortingen en onttrekkingen

4.3 Begrotingssystematiek

4.3.1 Onderzoeksrapport Begrotingssystematiek

De provincie Noord-Holland heeft inmiddels een aantal jaren ervaring met de huidige begrotingssystematiek. Provinciale Staten hebben onder meer in een motie over het nieuwe begrotingsprogramma Groen en de Strategische Statenagenda aangegeven mogelijkheden te zien voor een verbetering van de huidige begrotingssystematiek. Met het oog op de veranderende positie van de overheid, de inzichten rondom beleidssturing, de wijziging van het Besluit Begroting en verantwoording (BBV) en de voortschrijdende digitalisering vindt ook het college van GS het van belang de modernisering van de begrotingssystematiek verder vorm te geven en aan te sluiten op deze ontwikkelingen.

Aan de modernisering van de begroting wordt samen met de rekeningcommissie-plus van Provinciale Staten gewerkt.

4.3.2 Wijziging Besluit Begroting en Verantwoording

Voor de provincie Noord-Holland heeft vooral de finetuning van de regelgeving omtrent afsplitsen van de overhead in combinatie met het verplicht activeren van investeringen met maatschappelijk nut (o.a. wegen) en verplicht toeschrijven van personele kosten aan deze activa administratieve gevolgen, o.a. voor het tot nu toe gehanteerde model van kostprijssturing. In de kaderbrief 2017 schreven wij hierover het volgende:

"Kosten van de overhead en rente

Overhead en rente worden opgenomen en toegelicht in programma 8, Financiën. Daarmee wijzigt de verdeling van apparaatskosten over de programma's.

Het activeren van investeringen met maatschappelijk nut

Het activeren van alle investeringen wordt verplicht. Voorheen werden alleen investeringen met economisch nut verplicht geactiveerd en mochten investeringen met maatschappelijk nut direct ten laste van de exploitatie of reserves worden gebracht. Dit zal vooral leiden tot wijzigingen in het financiële deel van het PMI en PMO (vervangingsinvesteringen). Bij de opstelling van deze nota's zal hiermee rekening worden gehouden."

Inmiddels is nadere uitleg van de regelgeving ter beschikking gekomen. Hieruit blijkt dat het begrip "apparaatskosten" niet meer als zodanig in de regelgeving is vastgelegd en de regels voor toeschrijven van personeelskosten aan investeringen specifiek zijn geworden.

Voor de provinciale begroting betekent dit het volgende:

Aan investeringen toe te rekenen apparaatskosten (personeelskosten) moeten zonder uitzondering worden geactiveerd. Voorheen werd per project bepaald, hoe met de toerekening van personeel en ingehuurd krachten werd omgegaan. Hiervoor werd het kostprijssturingsmodel gebruikt. In de begroting 2017 is dit nog op deze wijze verwerkt. In de begroting 2018 zal dit consequent conform de nieuwe regelgeving moeten worden opgenomen. Op dit moment wordt geïnventariseerd tot welke verschuivingen dat leidt. Daarbij wordt het kostprijssturingsmodel in de basis in stand gehouden. Er kan sprake zijn van wijzigingen in kredieten en van verschuivingen tussen kapitaallasten, directe lasten en apparaatskosten. In de begroting 2018 zullen de consequenties voor de presentatie van de cijfers worden toegelicht. De verwachting is dat e.e.a. neutraal voor de begroting kan worden verwerkt. De overhead wordt apart gerapporteerd in programma 8 (Reeds gerealiseerd in begroting 2017).

Beleidsindicatoren

Voor het onderdeel verplichte beleidsindicatoren vindt in IPO verband nog overleg plaats om tot een set beleidsindicatoren te komen die voor alle provincies gelijk is. Op het moment van dit schrijven is de discussie hierover binnen het IPO nog niet afgerond. De planning van BZK is de indicatoren in de begroting 2018 verplicht te stellen. Wij zullen hier rekening mee houden bij het opstellen van de begroting.

5 Geactualiseerde meerjarenraming 2017-2021

In deze kaderbrief actualiseren wij op basis van de thans bekende budgettaire ontwikkelingen het financieel kader 2017-2021. In de hierna volgende overzichten zullen wij het financieel kader onderverdelen in een drietal categorieën. Per categorie zal toegelicht worden waar de mutatie betrekking op heeft. De drie categorieën gezamenlijk resulteren in het meerjarenbegrotingsaldo bij de Kaderbrief 2017. De indeling in categorieën is als volgt:

- Technische bijstellingen
- Wettelijke ontwikkelingen
- Nieuwe beleidsvoorstellen

5.1 Technische bijstellingen

Technische bijstellingen betreffen bijstellingen naar aanleiding van actualisatie van berekeningen op basis van bestaand eerder door PS geaccordeerd beleid of autonome posten, waar de provincie geen invloed op heeft, zoals het provinciefonds.

(in € miljoenen; een -/- betekent een voordelig saldo)

Regel	Financieel kader	2017	2018	2019	2020	2021
A	Vigerende meerjarenraming begroting 2017 (na wijzigingen op primitieve begroting)	-2,31	-	-0,50	-16,50	-16,41
B1	Vrij besteedbare deel Jaarrekeningresultaat 2016	-25,57	-	-	-	-
B2	Eindafrekening Zeesluis	-17,00				
C	Actualisatie jaarschijven	0,42	1,30	2,49	3,45	4,61
D	Provinciefonds	-	-7,25	-10,22	-11,79	-20,00
E	Motorrijtuigenbelasting (MRB)	0,40	-4,00	-4,00	-4,00	-4,00
F	Dividenden	-	0,09	0,09	0,09	0,09
G	Actualisatie PMI	-	-0,13	-	-	-
H	Actualisatie PMO	1,60	1,59	2,97	1,57	1,44
I	Groen Kapitaal	-	0,10	0,10	0,10	0,10
	Saldo meerjarenraming na technische bijstellingen	-42,46	-8,30	-9,07	-27,08	-34,17

Regel A Vigerende meerjarenraming 2017

Het startpunt voor het financieel kader 2017-2021 is het meerjarensaldo bij de primitieve begroting 2017. Hierbij is rekening gehouden met de mutaties die volgden uit:

- De Kaderbrief 2017;

- De eerste begrotingswijziging 2017.

Regel B1 Verwerking van het jaarrekeningrekeningresultaat 2016

Het jaarrekeningresultaat over 2016 bedraagt € 31,71 miljoen. Van het resultaat is € 6,14 miljoen door PS besluiten bij de jaarrekening 2016 al toegevoegd aan de budgetten voor 2017. Hiermee komt het vrij besteedbare deel van het jaarrekeningresultaat uit op € 25,57 miljoen.

Regel B2 Eindafrekening Zeesluis

In 2017 wordt een bedrag van € 17 miljoen ontvangen in verband met eindafrekening van de bijdrage aan de Zeesluis.

Regel C Actualisatie jaarschijven

Dit betreft een aantal correcties op de jaarschijven. Het gaat hierbij met name om herberekeningen van indexeringen. Bij deze berekeningen is uitgegaan van een indexeringspercentage van 2%. In voorgaande jaren werd met 1% indexering gerekend.

Regel D Provinciefonds

Op basis van de septembercircularis 2016 hebben wij de raming van het provinciefonds geactualiseerd. De decembercircularis bevatte geen mutaties ten opzichte van de septembercircularis. Voor de komende jaren voorzien wij een stijging van de uitkering uit het provinciefonds. De stijging wordt voornamelijk verklaard door:

- Positieve accresontwikkeling: Hogere uitgaven van het Rijk leiden volgens de systematiek van 'trap op, trap af' ook tot een hogere uitkering uit het provinciefonds. Belangrijkste verklaring voor de stijging van het accres zijn de extra uitgaven van het kabinet aan veiligheid, defensie, zorg, onderwijs en armoedebestrijding. Het meerjarenbeeld van het accres vertoont ook een duidelijk positieve trend. Dit is het gevolg van het verwerken van de laatste inzichten uit de middellange termijn raming (MLT) van het CPB. Eventuele effecten naar aanleiding van de huidige kabinetsformatie en het daaruit voortvloeiende regeerakkoord zijn hierin nog niet verwerkt.
- Toename van ruimte onder het plafond BTW-compensatiefonds: Het plafond van het BTW-compensatiefonds (BCF) is per 2015 gekoppeld aan de accrespercentages zoals deze volgen uit de normeringssystematiek voor het provinciefonds. Het plafond wordt aangepast voor taakmutaties (zoals decentralisaties) die gepaard gaan met onttrekkingen of toevoegingen aan het BCF. Als het plafond overschreden wordt komt het verschil ten laste van het gemeentefonds en het provinciefonds. Bij een realisatie lager dan het plafond komt het verschil ten gunste van het gemeentefonds en het provinciefonds. De toevoeging of uitsluiting wordt over het gemeentefonds en het provinciefonds verdeeld conform de aandelen van de gezamenlijke gemeenten en provincies in het BCF in het gerealiseerde jaar.

Regel E Motorrijtuigenbelasting

Op basis van de gewichtsuitdraai per 01-01-2017 wordt de raming van de motorrijtuigenbelasting vanaf 2018 met € 4,0 miljoen naar boven bijgesteld. Deze hogere raming van de opbrengsten heeft de volgende oorzaak:

Op 20 december 2016 heeft de Eerste Kamer ingestemd met het Belastingplan 2017. Dat betekent dat voor plug-in hybride auto's met een CO₂-uitstoot van niet meer dan 50 gr/km de belasting (en opcenten) voor de jaren 2017 tot en met 2020 de helft van het reguliere tarief bedraagt. De huidige forfaitaire gewichtscorrectie van 125 kilogram voor personenauto's aangedreven door een elektromotor (plug-in) vervalt met ingang van 1 januari 2017. Het nihil tarief blijft gelden voor de motorrijtuigenbelasting (en opcenten) voor volledig emissievrije ofwel elektrische auto's. Op basis van de gewichtsuitdraai per 1 januari 2017 wordt een opbrengst opcenten voor 2017 berekend van € 199,4 miljoen. De huidige raming bedraagt € 195,4 miljoen. Daarom wordt nu de raming met € 4 miljoen structureel verhoogd.

Regel F Dividenden

Het dividend van de deelneming PWN is met € 89.000 structureel verlaagd als gevolg van de lage rentestand. Het uit te keren dividend wordt door PWN onder andere bepaald op basis van het gewogen rendement op de uitgegeven langlopende staatsleningen. Door de lage rentestand is dit gewogen rendement de afgelopen jaren lager geworden waardoor ook minder dividend uitgekeerd gaat worden.

Regel G Actualisatie Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur (PMI)

Op basis van de actualisatie van de geplande investeringen zijn de kapitaallasten berekend. Dit zorgt per saldo voor € 1,69 miljoen aan hogere kapitaallasten in de periode 2017-2021. Omdat deze hogere kapitaallasten gedekt kunnen worden uit de reserve Infrastructuur hebben deze hogere kapitaallasten geen effect op het exploitatiesaldo bij de Kaderbrief.

Regel H Actualisatie Provinciaal Meerjarenprogramma Onderhoud (PMO)

Het resultaat voor actualisatie van het PMO is opgebouwd uit een viertal onderdelen:

- Resultaat op budget voor vast onderhoud (wegen + vaarwegen);
- Resultaat op budget voor variabel onderhoud (wegen + vaarwegen);
- Resultaat op budget voor gebiedscontracten;
- Resultaat op kapitaallastenbudget (wegen + vaarwegen).

Het resultaat voor vast en variabel onderhoud en de gebiedscontracten komt voort uit een actualisatie van de normkostenbudgetten. Deze normkostenbudgetten zijn gebaseerd op de Nota kapitaalgoederen die in 2015 is vastgesteld en vierjaarlijks wordt geactualiseerd. De mutaties voor vast en variabel onderhoud hebben betrekking op mutaties die verband houden met areaaluitbreiding en indexering. De budgetten voor gebiedscontracten zijn aangepast voor indexering.

De kapitaallasten zijn berekend op basis van geactualiseerde kasramingen voor wegen en vaarwegen. Door lagere geraamde kasramingen zijn de kapitaallasten voor wegen en vaarwegen per saldo lager dan bij Begroting 2017.

Regel I Groen Kapitaal

Bij de vaststelling van de begroting 2017 is op basis van motie 25 door uw Staten besloten dat € 100.000 per jaar vanaf 2018 voor Groen Kapitaal in de kaderbrief 2018 diende te worden opgenomen.

Groen Kapitaal wil een beweging op gang brengen waarin natuurcombinaties de normaalste zaak van de wereld zijn. Natuur wordt daarin standaard meegenomen bij het ontwerpen van wegen, sloten, dijken, wijken en op het boerenland. Niet alleen omdat het goed is voor de natuur, maar ook omdat de samenleving profiteert van de ecosysteemdiensten die de natuur ons te bieden heeft (bijv. lagere beheerkosten, minder wateroverlast bij hevige regenval, verkoeling tijdens hittestress, gezonde lucht, ontspanning en natuurlijke plaagbestrijders en bestuivers). Daarom is er Groen Kapitaal, want om te profiteren van het dividend dat de natuur ons levert moeten we er gezamenlijk in investeren. Dat gebeurt via de organisatie van kenniscafés, labs en een jaarlijks congres.

5.2 Wettelijke ontwikkelingen

(in € miljoenen; een -/- betekent een voordelig saldo)

Regel	Financieel kader	2017	2018	2019	2020	2021
	Saldo meerjarenraming na technische bijstellingen	-42,46	-8,30	-9,07	-27,08	-34,17
M	Pensioenpremies	1,26	1,26	1,26	1,26	1,26
N	Cao	1,30	1,30	1,30	1,30	1,30
	Saldo meerjarenraming na wettelijke ontwikkelingen	-39,90	-5,74	-6,51	-24,52	-31,61

Regel M Pensioenpremies

Per 1 januari zijn de pensioenpremies voor de werkgever verhoogd. Dit leidt tot een structurele kostenverhoging van de loonsommen met ruim 1,7 %.

Regel N Cao

De meest recente cao voor het provinciale personeel loopt tot 1-1-2017. De onderhandelingen voor de nieuwe cao lopen nog. De signalen wijzen op een stijging van de lonen. Daarom worden extra middelen gereserveerd.

5.3 Nieuwe beleidsvoorstellen

In de tabel hieronder zullen de nieuwe beleidsvoorstellen toegelicht worden. Bij onverkort uitvoeren van deze voorstellen ontstaat in 2018 en 2019 een tekort in de begroting. In 2018 is dat € 24,98 miljoen en in 2019 € 29,08 miljoen. In de volgende paragraaf (5.4) zal voor een aantal van de hieronder genoemde beleidsvoorstellen een dekkingsvoorstel opgenomen worden waardoor de kaders worden geschapen waarmee een structureel sluitende begroting kan worden opgesteld.

Voorstellen (in € miljoenen; een -/- betekent een voordelig saldo)

Regel	Financieel kader	2017	2018	2019	2020	2021
	Saldo meerjarenraming na wettelijke ontwikkelingen	-39,90	-5,74	-6,51	-24,52	-31,61
O	Formatie RUD i.v.m. Wet natuurbescherming	-	0,34	0,68	0,68	0,68
P	Bodemtaken	-	0,64	-	-	-
Q	Zomerplafond schadeclaims	0,42	1,55	1,73	1,94	2,16
R	Prestatiegerichte financiering OD NZKG	-	2,94	2,94	2,94	2,94
S	Smart Mobility	-	4,2	6,8	-	-
T	Cofinanciering Europa POP 3	0,5	1,5	0,25	0,25	-
U	Cofinanciering Europa EFRO	-	3	-	-	-
V	De Kop werkt!	-	7,7	-	-	-
W	Bedienmethodiek Roskamsluis	-	0,43	0,01	0,01	0,01
X	Verduurzaming infrastructuur	-	3,8	5,8	0,55	-
Y	Gebiedsakkoord oostelijke vechtplassen	0,08	0,42	9,97	1,46	-
Z	Techport Centre innovation warehouse	-	1	-	-	-
AA	OV Knooppunten	-	-	4,47	3,4	-
AB	Breedband	-	2,5	2,5	-	-
AC	Circulaire economie	0,38	0,6	0,34	0,2	0,1
AD	Groen kapitaal digitale communicatie	-	0,1	0,1	0,1	0,1
	Saldo Kaderbrief exclusief extra dekkingsvoorstellen	-38,52	24,98	29,08	-12,99	-25,62

Regel O Formatie RUD in verband met Wet natuurbescherming

Met de Wet natuurbescherming hebben de provincies per 1 januari 2017 nieuwe bevoegdheden en taken gekregen, waaronder de bevoegdheid voor de soortbescherming ruimtelijke ingrepen.

De provincie heeft de nieuwe taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de Wet Natuurbescherming bij de RUD NHN ondergebracht. Dit vraagt om een aanpassing van het budget dat aan de RUD NHN toegekend wordt.

Daarbij is een keuze uit drie intensiteitsniveaus (1. passief, 2. faciliterend of 3. proactief). Wij stellen voor om voor niveau 2. Faciliterend te kiezen. Dit niveau sluit het meest aan bij de werkwijze die de RUD NHN heeft opgepakt. Doordat gemeenten ondersteund worden, verdubbelt het aantal aanvragen 'verklaring van geen bezwaar' (VVGB's) en/of losse aanvragen. De volledigheid van aanvragen en onderbouwing van besluiten levert minder doorlooptijd op. Het aantal juridische procedures zal niet zozeer afnemen, maar de uitkomsten zullen gunstiger zijn voor de provincie. Effectiever toezicht verkleint de kans op niet-naleving.

Er zal meer capaciteit nodig zijn voor voorlichting, vooroverleg en afhandelen van het extra aantal VVGB's en/of losse aanvragen, hoewel er ook voordelen zijn vanwege de kortere doorlooptijd en minder vragen. In totaal zal de capaciteitsbehoefte toenemen, zowel bij vergunningverlening als bij toezicht en handhaving.

Regel P Bodemtaken

Sinds 1 januari 2014 voeren de omgevingsdiensten de taken toezicht & handhaving bodem voor de provincie uit. Een aantal maanden na de overdracht ontvingen we signalen van de omgevingsdiensten dat de overgedragen capaciteit (totaal 5,5) niet voldoende was om de taken op een goede verantwoorde manier uit te voeren. Een onderzoek van een extern adviesbureau en een berekening van de benodigde capaciteit van de omgevingsdiensten zelf hebben duidelijk gemaakt dat er 6 fte (€ 640.000,-) extra nodig is om de taak op een minimaal verantwoorde manier uit te voeren.

Conform de nieuwe Omgevingswet vallen bodemtoezicht en -handhaving straks onder de verantwoordelijkheid van gemeenten. De verwachting is dat de Omgevingswet in 2019 in werking treedt. Deze planning is recent gewijzigd; het implementatiejaar van de Omgevingswet was eerst 2018. Om deze reden zijn er middelen geregeld voor bodemtoezicht en -handhaving tot en met 2017. Om de taken inzake bodemtoezicht en -handhaving op het bestuurlijk vastgestelde ambitieniveau ook in 2018 uit te kunnen voeren, verzoeken wij Uw Staten akkoord te gaan met de extra middelen voor 2018. Indien de inwerkingtreding van de Omgevingswet weer wordt uitgesteld zal ook voor 2019 nog budget ter beschikking moeten worden gesteld.

Regel Q Zomerplafond Faunaschade

Door middel van GS besluit 754559/754585 van 15 maart 2016 werden uw Staten geïnformeerd over het intrekken van de beleidsregel zomerplafonds ganzenschade van het Faunafonds en de financiële gevolgen daarvan. Op basis daarvan is door uw Staten bij Kaderbrief 2017-2020 besloten voor de jaren 2016 en 2017 aanvullend € 953.000 beschikbaar te stellen voor de vergoeding van door ganzen aangerichte zomerschade.

Inmiddels is duidelijk geworden dat er geen reparatie in de Wet natuurbescherming kon plaatsvinden waardoor een dergelijk plafond ook na 2017 niet kan worden ingesteld. De financiële tegenvaller wordt dus structureel. Er was door dit zomerplafond slechts €2 miljoen per jaar landelijk beschikbaar voor schade door ganzen in de zomerperiode. Dat kwam voor onze provincie neer op een bedrag van €820.000,- per jaar. Op basis van de schadegegevens van zomerganzen voor de periode waarin wij ons ganzenakkoord en bijbehorend beleid hebben ingezet, te weten 2014 tot en met nu, is de verwachting voor de werkelijke schade op komende jaren geprojecteerd. Op basis hiervan verwachten we een groei van 8 %. Daarmee is het

verwachtte benodigde budget voor 2017 van € 953.000, bijgesteld naar €1.370.000. Voor 2017 wordt het verschil tussen deze bedragen gevraagd. De bedragen voor 2018 e.v. zijn de op de 8% groei gebaseerde zomerschadebedragen min de €820.000,- die al (rekening houdend met het schadeplafond) in de begroting verwerkt waren. Aan de hand hiervan stellen wij extra dekking voor. Deze voorgestelde bedragen vallen hoger uit dan de verwachte claim uit het besluit van 2015. De Wet Natuurbescherming heeft vangacties, een belangrijk middel in ons beleid, beter mogelijk gemaakt.

Regel R Prestatiegerichte financiering OD NZKG

De provincie en de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied hebben een opdrachtgever-opdrachtnemersrelatie. In onze opdracht voert de OD NZKG vergunningverlenings-, handhavings- en toezichtstaken (vth- en BRZO-taken) uit op de beleidsterreinen Milieu en Water. Per 2017 werkt de OD NZKG met een model voor kostentoerekening dat is gebaseerd op de geleverde prestaties en producten. Het gaat hierbij om het zogenaamde model Prestatiegericht Financieren.

Als gevolg van implementatie van dit model neemt onze jaarlijkse exploitatiebijdrage aan OD NZKG toe met € 2,94 miljoen. Volgens de huidige ramingen bedraagt onze structurele bijdrage met deze toename € 11,622 miljoen per jaar. In oktober 2016 hebben wij besloten om de extra bijdrage als uitgangspunt te nemen, inclusief de toezegging dat de OD NZKG de komende jaren verdergaande taakstellingen realiseert. Over dit besluit hebben wij Uw Staten afgelopen najaar geïnformeerd.

Om OD NZKG ook vanaf 2018 opdracht te kunnen geven om de vth-taken op het gewenste niveau uit te blijven voeren, verzoeken wij Uw Staten te besluiten om de exploitatiebijdrage aan de OD NZKG structureel te verhogen met € 2,94 miljoen per jaar vanaf 2018.

S Smart Mobility

Er komen nieuwe technologieën beschikbaar om de mobiliteit beter te faciliteren, waarbij de slimme infrastructuur communiceert met de auto via coöperatieve systemen en de intelligente auto zelf (real time) informatie levert over de situatie op de weg over onder meer incidenten, filevorming en de staat van de weg. De provincie bereidt zich voor op haar nieuwe rol en ontwikkelt en beproeft een aantal veranderingen aan het areaal: zowel verkeersregelininstallatie's, verkeerscentrale als wegontwerp. De consequenties hiervan worden in beeld gebracht evenals de wijze waarop de provincie haar rol in de toekomst als wegbeheerder en beleidsmaker moet invullen.

Dit vindt plaats binnen het programma Smart Mobility, dat is ingericht vanuit de bestuurlijke ambitie om de beste provincie op het gebied van verkeersmanagement te worden. Onderdeel hiervan zijn proeven met zelfrijdende voertuigen, de inrichting van de weg en het aanpassen van VRI's en de verkeerscentrale om te zorgen dat uitwisseling van data plaats kan vinden met nieuwe communicatietechnieken (4G, 5G, Wifi-p). Veel proeven vinden plaats in landelijk en Europees verband (resp. Beter Benutten en Europese subsidies aan consortia waar de provincie in participeert).

In het kader van het project 'Smart Mobility Schiphol' worden pilots uitgevoerd om meer te leren over effectieve communicatie tussen slimme verkeerssystemen en autonome auto's en bussen. Binnen de pilotprojecten bediencentrales Noord-Holland wordt nagegaan op welke manier

marktpartijen diensten kunnen aanbieden voor bediencentrales. Er wordt in het kader van 'Smart Roads' nagegaan welke informatie kan worden gebruikt vanuit auto's en zo mogelijk verkeerssystemen om inrichting te kunnen geven aan het toekomstige beheer. Daarnaast wordt in het kader van trendwatching onderzocht wat de specifieke impact en snelheid is van de geschetste ontwikkelingen i.r.t. de provinciale belangen. In Europees verband wordt aangesloten bij twee consortia die proeven doen met de uitwisseling van data tussen private verkeerscentrales en publieke verkeerscentrales, onder meer gericht op het ontwikkelen van standaarden voor databeveiliging en privacy.

De eerste stappen daartoe worden in 2017 gezet. Samen met de autofabrikanten werkt de provincie aan proeven met zelfrijdende en verbonden voertuigen om integraal de effecten op inrichting van weg, kruising en verkeerscentrale te bepalen en daar vervolgens beleid op te ontwikkelen.

T Cofinanciering Europa POP 3

Wij stellen voor om de Reserve Europese projecten landbouwsubsidies te verhogen van 9,8 mln naar 12,3 mln. Deze reserve is bedoeld voor de cofinanciering van projecten die bijdragen aan de verduurzaming van de landbouw in Noord-Holland. Reden om de reserve te verhogen is omdat er meer geld nodig is voor cofinanciering van projecten omdat het EU budget voor Noord-Holland hoger is. Bij de eerdere raming was er rekening mee gehouden dat op projectniveau een deel van de projecten uit andere regelingen van de provincie kon worden gefinancierd. Voor innovatie, een belangrijk deel van het POP3 is dat niet mogelijk gebleken omdat dit te veel ten koste zou gaan van de inzet van het provinciale innovatiebeleid voor het MKB. Daarnaast is er de gewenste versnelling van het POP3 en het voorkomen van onderbesteding van Europese middelen voor Noord-Holland door middel van overprogrammering. Door overprogrammering creëren we een robuustere uitvoering van het POP3 omdat er door overprogrammering bij vrijval van EU middelen niet direct weer reparatie hoeft plaats te vinden door weer een nieuwe openstelling te doen. De ervaring van Europese programma's leert dat er 15% of meer vrijval plaatsvindt. Deze vrijval is pas zichtbaar bij vaststelling van subsidies, naar verwachting vanaf 2019. Ook hebben wij uw staten geïnformeerd over de hogere uitvoeringskosten voor RVO ten opzichte van de inschatting in 2014. Ofschoon wij ons inspannen om deze kosten te beperken houden wij rekening met een grotere reservering dan in 2014 voorzien (€3,8 i.p.v. €1,5 mln).

U Cofinanciering Europa EFRO

Wij stellen voor om de Reserve Cofinanciering Europese EFRO projecten te verhogen met € 3 miljoen euro.

Dit bedrag wordt ingezet voor de cofinanciering van Europese EFRO-programma's INTERREG en Kansen voor West tot 2020. Deze programma's hebben als doelstelling om de Europese economie te ontwikkelen tot een zeer concurrerende, sociale en groene markteconomie met veel werkgelegenheid. Dit sluit aan bij de Noord-Hollandse beleidskaders 'Koersdocument Duurzame Energie' de 'Economische Agenda' en de 'Watervisie'.

Europese subsidieprogramma's volgen de Europese begrotingssystematiek en hebben een looptijd van 7 jaar. De huidige EFRO-periode loopt van 2014-2020. Tot medio 2016 was 9 miljoen cofinanciering beschikbaar voor EFRO projecten. De aanvragen in de EFRO-periode 2014-2020

waren tot medio 2016 meer dan was voorzien, waardoor in de tweede helft van 2016 geen cofinanciering meer mogelijk was.

Gezien de toezegging in het Coalitieakkoord 2015-2019 wordt voor de resterende EFRO periode tot 2020 3 miljoen euro gevraagd.

V De Kop werkt!

De stuurgroep 'De Kop Werkt!' heeft in 2015 opdracht gegeven tot het formuleren van bestuursopdrachten ter verbetering van het woon-, werk- en leefklimaat in de regio Kop van Noord-Holland. Op 16 februari 2016 heeft de Stuurgroep De Kop Werkt! met de opgestelde bestuursopdrachten (Havenontwikkelingen, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Destinatiemarketing en het Regionale Ambitiedocument) ingestemd. De afzonderlijke gemeenteraden hebben ook de bestuursopdrachten vastgesteld, inclusief de reservering van 15 miljoen waarbij is uitgegaan van de cofinanciering van de provincie voor eenzelfde bedrag. Bij de kaderbrief 2017 is besloten reeds 7,3 miljoen euro te reserveren (2,5 miljoen voor 2017 en 4,8 miljoen voor 2018) voor projecten in het samenwerkingsverband De Kop Werkt!. Hierbij is ook vastgesteld dat de resterende 7,7 miljoen euro bij de Kaderbrief 2018 behandeld zouden worden.

Het voorstel is om het resterende budget in één keer beschikbaar te stellen in 2018. Het programma heeft een looptijd tot eind 2020. Het totale budget voor het programma (inclusief de provinciale cofinanciering) dient dus op tijd beschikbaar te zijn voor de projecten om uitgevoerd te kunnen worden binnen de looptijd van het programma en de afspraken die hierbinnen zijn gemaakt.

W Bedienmethodiek Roskamsluis

In 2016 is in opdracht van de provincie een onderzoek uitgevoerd naar de toepasbaarheid van zelfbediening bij de Roskamsluis. Het onderzoek richt zich op de vraag of zelfbediening (met een bedienknop op de steiger) een toepasbare variant is voor de bedienmethodiek van de Roskamsluis. Tevens is onderzocht welke effecten dat heeft op de kwaliteit van de serviceverlening voor de vaarweggebruikers, op de veiligheid en voor de provincie. Bij de totstandkoming van dit onderzoek zijn de vaarweggebruikers (ANWB, Schuttevaer, Watersportverbond en Stichting Langedijk Waterrijk) nauw betrokken.

Het onderzoeksrapport heeft aangetoond dat zelfbediening de gebruiker van de Roskamsluis een hoger serviceniveau biedt in de vorm van ruimere bedientijden. De vaarweggebruikers hebben aangegeven dat de recreatievaart positief staat tegenover het concept van zelfbediening. Men heeft hiermee positieve ervaringen en waardeert vooral de verruiming van de bedientijden, die mogelijk wordt bij toepassing van zelfbediening. Provincie Noord-Holland is de eigenaar van diverse sluizen met weinig waterniveau-verschil, lagere gebruikintensiteit voor de scheepvaart en lagere risico's. Door deze sluizen door de vaarweggebruikers te laten bedienen, gaat het serviceniveau in de vorm van ruimere bedientijden omhoog waardoor de vaarwegen eventueel 24 uur per dag beschikbaar kunnen zijn voor de gebruikers.

Voor de provincie Noord-Holland levert zelfbediening van de Roskamsluis een kostenbesparing op ten opzichte van de huidige situatie. Daarnaast is de provincie Noord-Holland voornemens om de bedieningstijden van BRTN-vaarwegen (Beleidsvisie Recreatie ToervaartNet) conform BRTN-normen in te richten. Dit houdt in uitbreiding van de bedieningstijden met 30 procent ten

opzichte van de huidige bedieningstijden. De kostenbesparing neemt aanzienlijk toe wanneer BRTN-bedieningstijden gehanteerd worden. De netto besparing is circa € 28.000,- per jaar ten opzichte van de huidige bedieningstijden en € 65.000,- per jaar wanneer de sluis conform de BRTN-bedieningstijden wordt bediend. Deze wijze van bediening is nieuw voor de provincie, maar door nieuwe technieken kunnen innovatieve oplossingen worden toegepast waaronder het gebruik van een app om de bediening gebruiksvriendelijk te maken. Het zal ook een voortrekkersrol van de provincie betekenen, waarbij de provincie andere beheerders kan overtuigen om mee te gaan met deze innovatieve oplossingen, om het serviceniveau op de vaarwegen te verhogen. Deze wijze van bediening past goed in de Visie Waterrecreatie waarin vaarweggebruikers en andere beheerders het idee van automatische sluisbediening als kansrijk beschouwen en vooral de verruiming van de bedieningstijden waarderen.

De initiële kosten voor de zelfbediening van de Roskamsluis bedragen circa € 427.000,- exclusief BTW. Daarna is jaarlijks circa € 10.000,- per jaar nodig aan extra beheer en onderhoud. Wanneer de pilot voor de bediening van de Roskamsluis succesvol is doorlopen kunnen, door besparing op bedieningskosten, de kosten voor de extra beheer en onderhoud budget neutraal uitgevoerd worden en kan de investering terugverdiend worden.

In de aanbesteding van de outsourcing van de taak bediening heeft de provincie al aangekondigd dat deze sluis in de toekomst mogelijk bediend gaat worden door de vaarweggebruikers zodat alle inschrijvers rekening houden met deze ontwikkeling. Daarom heeft deze wijze van bediening geen verdere personele consequenties voor de provincie.

X Verduurzaming infrastructuur

Er zijn veel ontwikkelingen gaande om de infrastructuur te verduurzamen. Het aanjagen van innovaties en het implementeren van besparings- en opwekkingsmaatregelen spelen hierbij een belangrijke rol. De provincie heeft de mogelijkheid bij te dragen aan de nationale en internationale klimaat- en CO2-doelstellingen en hier een voorloper in te zijn.

Om duurzaamheid naar praktische doelen te vertalen in GWW-projecten heeft de provincie Noord-Holland de Green Deal duurzaam GWW 2.0 en het manifest MVI ondertekend. Duurzame infrastructuur is een onderdeel van het provincie brede programma Transitie Energie en Grondstoffen (TEG).

Binnen de provincie is aanleg en beheer van infrastructuur een belangrijke kostenpost; dit gaat gepaard met het verbruik van veel energie en grondstoffen. Het verduurzamen van deze infrastructuur draagt bij aan het vinden van een goede balans tussen het opwekken, besparen en opslaan van energie. Grondstoffeninventarisatie richt zich op het efficiënt inzetten en hergebruiken van materialen en alternatieve materialen tijdens aanleg en onderhoud van de infrastructuur.

De provincie zet hierbij in op vier sporen:

- Energiebesparing, de provincie kan door het vervangen van de huidige lampen in de openbare verlichting door LED verlichting besparen op energieverbruik en onderhoudskosten.
- Energieopwekking, de provincie kan haar infrastructuur inzetten om duurzame energie op te wekken op en rond wegareaal om bij te dragen aan de energietransitie. De SolaRoad is hier een goed voorbeeld van. Deze energie kan ingezet worden voor het provinciale areaal, bijvoorbeeld voor VRI-installaties of een energieneutrale brug.

- Grondstoffeninventarisatie, in de Kadernotitie circulaire economie worden de kansen voor de grond-, weg- en waterbouw (GWW-sector) en het toepassen van de beginselen van circulaire economie binnen asset management benoemd. Het realiseren van een circulaire economie, ook in de infrastructuur, vereist een systematische aanpak om inzicht in de waardeketen te verkrijgen. Door deze inventarisatie heeft de provincie inzage in de milieu-impact, kwaliteit en waarde van afvalproducten van het eigen areaal. Vervolgens kan ze sturen op de grondstoffen-footprint, het vermijden van afvalstromen en gericht investeren in de ontwikkeling van nieuwe technologieën om zo in potentie op termijn grondstoffen en kosten te besparen.
- Levensduur verlengende innovaties, binnen de provincie is aanleg en beheer van infrastructuur een belangrijke kostenpost. De provincie wil door levensduur verlengende innovaties bijdragen aan duurzaam en efficiënt beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur. De innovaties worden gerealiseerd door een samenwerking aan te gaan met kennisinstituten. Daarnaast zal de uitvoering in samenwerking met andere wegbeheerders, ingenieursbureaus, bouwbedrijven en toeleveranciers plaatsvinden.

Y Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen

De Oostelijke Vechtplassen is een gebied dat al tientallen jaren kampt met grote uitdagingen: de kwaliteit van de openbare ruimte verslechtert, de waterkwaliteit in een groot deel van de plassen is slecht, publieke voorzieningen zijn verouderd en het beheer ervan staat onder druk, in de Loosdrechtse plassen is sprake van een groot baggerprobleem, de watersportsector floreert niet meer als vroeger, de uitvoering van de omvangrijke natuuropgave komt onvoldoende op gang en de unieke potenties voor natuur- en landschapsbeleving worden maar heel beperkt benut.

In 2016 is een integraal gebiedsproces gestart waarbij in een aantal sessies met de andere overheden (gemeenten Wijdemeren en Stichtse Vecht, provincie Utrecht, Waterschap AGV, Plassenschap Loosdrechtse plassen e.o.) en stakeholders uit het gebied (bewonersverenigingen, bedrijfsleven/Recron, HISWA, watersportverbond, zeilvereniging, Natuurmonumenten, Vechtplassencommissie) is gesproken over de problematiek van het gebied en de aanwezige belangen. Gezamenlijk is gezocht naar oplossingen waarbij zo goed mogelijk rekening wordt gehouden met de verschillende (soms strijdige) belangen.

Het proces resulteert in een gebiedsakkoord met de gezamenlijke ambitie om de komende jaren een krachtige en integrale kwaliteitsimpuls te bewerkstelligen waarbij partijen gaan samenwerken aan de volgende drie gebiedsopgaven:

- Transformatie van de recreatiesector zodat de economische vitaliteit van de sector wordt vergroot en er een meer divers en bij het gebied passend recreatief aanbod tot stand komt.
- Ontwikkelen van het gebied als 'vrijtijdslandschap', een aantrekkelijk en toegankelijk groen gebied waar mensen graag wonen, werken en recreëren. Met een breed aanbod aan vrijetijdsactiviteiten, met publieke en private recreatieve voorzieningen van goede kwaliteit en met talrijke mogelijkheden om het gevarieerde waterrijke (cultuur)landschap, met topnatuur en sporen van een rijke historie, volop te beleven.
- Versterken van de ecologische waarden door het nemen van maatregelen waarmee de verschillende natuurgebieden in Oostelijke Vechtplassen worden uitgebreid en verbonden zodat een robuuste eenheid ontstaat die deel uitmaakt van het Natuur Netwerk Nederland (NNN). En de omstandigheden worden gecreëerd om N2000 en KRW doelen te behalen

(zoals nieuw habitat voor specifieke flora en fauna en het verbeteren van de waterkwaliteit).

Het gebiedsakkoord bevat een integraal investeringsprogramma met maatregelen om de komende tien jaar een krachtige uitvoeringsimpuls te geven aan de genoemde doelen. Belangrijke elementen hieruit zijn:

- Oplossen van de baggeropgave Loosdrechtse plassen, in combinatie met aanleg nieuwe natuurgebieden en waterkwaliteitsverbetering
- Versterken van het recreatief routenetwerk voor varen, fietsen en wandelen
- Verhogen attractiviteit dorpslinten, recreatie eilanden.
- Uitvoering natuur- en watermaatregelen t.b.v. NNN, N2000 en KRW
- Processen t.b.v. (1) op gang brengen transitie in watersportsector, (2) gezamenlijke planvorming voor toevoegen ruimtelijke kwaliteit aan dorpslinten en eilanden, (3) komen tot duurzame beheerafspraken voor natuur, landschap en recreatieve voorzieningen.

Bij deelnemers van het gebiedsproces is er veel draagvlak voor het gebiedsakkoord en de manier waarop vanuit verschillende belangen is samengewerkt aan oplossingen. Zij benadrukken het belang om ook bij de uitvoering deze samenwerking te continueren om daarmee de samenhang tussen de economische en ecologische belangen te waarborgen.

In 2017 gaan de betrokken partijen bij de eigen achterban na of er bereidheid is om het gebiedsakkoord te ondertekenen en hiervoor de komende jaren een (financiële) bijdrage te leveren. Ook aan Provincie Noord-Holland ligt deze vraag voor. De totale kosten voor het uitvoeringsprogramma worden geschat op circa 60 – 70 mln euro.

Een aanzienlijk deel van de dekking is voorzien door derden en vanuit bestaand budget (reserve groen, WED, POP, regeling verdrogingsbestrijding, middelen waterrecreatie aquapunctuurpunten).

Voor prioritering van kansen die voor een groter gebied en voor meerdere doelgroepen winst opleveren, wordt 'aquapunctuur' geïntroduceerd. Het resultaat van dit 'prikje' is nooit slechts een lokale, individuele oplossing voor een knelpunt of kans, maar werkt als effect door en is daardoor altijd van grote regionale betekenis. Bij aquapunctuur is sprake (van een combinatie) van:

- Verbindingen van netwerken en combinaties van water- en landrecreatie;
- Meervoudige opgave met meer dan één waterrecreatievorm, waar slimme combinaties mogelijk zijn;
- Ambities van meerdere stakeholders, waar wensen van gebruikers en eisen van beheerders duidelijk zijn;
- Aanwezigheid van aantoonbare kansen voor ondernemers;
- Kansen voor koppeling met cultuurhistorie, als onderdeel van een aantrekkelijke bestemming.

Voor een ander deel ligt de vraag om nieuw budget voor (dit deel is in de tabel weergegeven).

Z Techport Centre innovation warehouse

De regio IJmond beschouwen wij als centrum van de maakindustrie in Noord-Holland. Het is een regionaal sterk cluster van (inter)nationale betekenis. Om de betekenis van dit cluster voor het innovatieklimaat, de arbeidsmarkt (ca. 10.000 banen in de regio) en de regionale economie (ca. 7 % van het RBP-NH) te behouden en te verstevigen, is continue innovatie van producten en processen en actualisering van het benodigd vakmanschap een belangrijke randvoorwaarde.

Het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen, verenigd in Techport, hebben in aansluiting op de eerdere campusontwikkeling in de IJmond, investeringsplannen uitgewerkt voor de realisatie van een centrum met een zogenaamd Innovation warehouse (open werkplaats), waar bedrijfsleven en onderwijs samenwerken aan innovaties, onderhoud van vakmanschap en nieuwe bedrijvigheid in het cluster. De totale investeringsplannen bedragen €20 miljoen en de start is voorzien begin 2018. Bedrijfsleven en onderwijs kunnen 80% van deze investering direct dragen. De lokale overheden en de provincie willen, op basis van de bovenregionale betekenis van het cluster voor de arbeidsmarkt en economie, de resterende onzekerheden (20%) in de plannen (verdienvermogen innovaties) verkleinen. De provincie wil de start van de plannen ondersteunen door cofinanciering beschikbaar te stellen voor een kwart van die 20% (van het nog onzekere (innovatie)verdiendeel van de investeringen) tot een maximum van € 1,0 miljoen. Hiermee willen we andere overheden en ondernemers over de streep trekken om zich aan Techportcenter te committeren.

De ontwikkeling van het Techportcenter past in het provinciaal beleid tot verbetering van de aansluiting Arbeidsmarkt en Onderwijs. Gelijktijdig versterkt de samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs en overheden het innovatievermogen van dit (regionaal) sterke cluster en geeft het daarmee ook invulling aan de landelijke Smart-Industry Agenda.

In het Techport Center kan op termijn ook de beroepsoriëntatiemodule uit het SHIP worden ondergebracht en zo voor de regio behouden blijven.

AA OV Knooppunten

Voor OV knooppunten is een TWIN-H budget van € 4,8 miljoen beschikbaar. Daarvan is tot op heden nog geen geld toegezegd of uitgegeven. De reden is dat OV knooppunten lange tijd een onderzoeksprogramma was. Inmiddels werkt het programma in verschillende gemeenten samen met andere partijen actief aan de ontwikkeling van verschillende knooppunten.

Sinds 2015 werken we aan de pilot Zaancorridor dat de weg naar uitvoering onderzoekt. Dit heeft geleid tot een actie- en uitvoeringsprogramma dat in juli 2016 is vastgesteld. Daarnaast hebben we met de Zaancorridor gemeenten bilateraal overlegd om in kaart te brengen waar de opgaven liggen, welke investeringen daarmee gemoeid gaan en in hoeverre er behoefte is aan cofinanciering vanuit de provincie.

Uit deze gesprekken is gebleken dat voor een deel van de kleinere projecten, die tijdens de afgelopen jaren van economische neergang bleven liggen, door de gemeenten inmiddels financiering is gevonden. De belangrijkste opgaven en kansen liggen op de (middel)lange termijn. Het gaat hier om opgaven die cruciaal zijn voor een verdere ontwikkeling van de knooppunten maar waarvan de kosten soms ook fors zijn. De betreffende gemeenten, spoorse partijen en in sommige gevallen het Rijk en de Vervoerregio hebben hiervoor middelen gereserveerd maar nu al is duidelijk dat deze onvoldoende zijn. Het al dan niet doorgaan van deze projecten hangt daarom af van cofinanciering door de provincie.

Voor de gemeente Zaanstad is al een belangrijke start gemaakt met de ontwikkeling van knooppunt Zaandam. Om de doorontwikkeling van het knooppunt te stimuleren wordt ingezet op een aantal ruimtelijke aanjaagprojecten en ondersteuning bij het proces. De grootste opgave hier ligt in het opvangen van een deel van de enorme vraag naar woningen in de MRA. Hiervoor moet Zaanstad circa 25.000 woningen bouwen. De grootste kansen hiervoor liggen rond de stations Kogerveld en Zandijk Zaanse Schans. Om dit mogelijk te maken zijn op korte termijn kostbare

gebiedssaneringen nodig. Voor de gebiedssaneringen is cofinanciering vanuit de provincie een randvoorwaarde.

Ook andere gemeenten hebben grote plannen voor knooppuntontwikkeling. Om deze ontwikkeling mogelijk te maken zijn grote investeringen nodig. De gemeenten maken al veel middelen vrij, maar een provinciale bijdrage is nodig om de daadwerkelijke knooppuntontwikkeling mogelijk te maken.

Voor de Kennemerlijn wordt momenteel samen met heel veel andere partijen in een corridorialog gewerkt aan een actie- en uitvoeringsprogramma om knooppuntontwikkelingen te starten. Daarnaast zijn er nog verschillende plaatsen waar knooppuntontwikkeling inmiddels al in gang is gezet en waarbij de provincie betrokken is. Verder zien we dat er kansen ontstaan voor de benutting van knooppunten als buitenpoorten en als belangrijke schakel in het benutten van toeristische potenties van gebieden. Het vergt specifieke investeringen om deze ontwikkelingen te stimuleren.

Bij veel van bovenstaande knooppuntontwikkelingen gaat het om langdurige gebiedsontwikkelingstrajecten, waarbij er een aanzienlijke tijd zit tussen het sluiten van overeenkomsten en het daadwerkelijke uitgeven van het geld. Gemeenten nemen pas een besluit over een project als de financiële dekking is geregeld, dus wij moeten in staat zijn om financiële onderhandelingen te voeren over projecten die pas in een later stadium tot uitvoering komen.

Met de TWIN-H middelen, de resterende middelen voor Stads- en dorpsvernieuwing en door de inzet van een deel van de middelen voor Binnenstedelijk Bouwen kunnen de korte termijn opgaven deels worden gedekt. Voor de jaren 2019 en 2020 is er een behoefte van € 7,87 miljoen. Dit is een eerste inschatting en nog exclusief toekomstige opgaven op de Schipholcorridor en de corridor Enkhuizen-Amsterdam en losse knooppunten. Aannemelijk is dat het ook hier om een substantieel bedrag gaat.

We stellen gezien bovenstaande voor om het budget te verhogen met € 7,87 miljoen, verdeeld over 2019 en 2020.

AB Breedband

In het coalitieakkoord zijn ambities uitgesproken m.b.t. digitale infrastructuur. Deze zijn geconcretiseerd in het Strategisch beleidskader economie. Gezien de Europese staatssteunregels hebben uw Staten besloten zich te richten op de zogenaamde "witte gebieden". Dit komt grotendeels overeen met het buitengebied in Noord-Holland. Per motie hebben uw Staten gevraagd om te komen met een visie en een uitwerkingsstrategie. Deze zijn inmiddels vastgesteld. Wij kiezen hierbij voor een mix van een faciliterende en een financierende rol. Aan kansrijke lokale initiatieven wordt de mogelijkheid geboden om aanvragen voor garantstellingen in te dienen voor de aanleg van glasvezel.

Bij het verstrekken van garantstelling van leningen door de provincie komen er geen middelen ten laste van de exploitatie, maar moet er een risico opgenomen worden in de paragraaf Weerstandsvermogen. Bij de effectuering van het risico zal in eerste instantie dekking binnen het betreffende Programma gevonden moeten worden en als dat niet mogelijk is zal het risico (bij effectuering) ten laste komen van de algemene middelen.

Aanvullend zullen wij de mogelijkheden verkennen om de resterende witte buitengebieden te voorzien van vast-draadloos internet. De huidige claim (€ 5 mln) is bedoeld als reservering om deze optie, indien nodig, te kunnen uitvoeren.

AC Circulaire economie

In december 2016 hebben PS de Kadernotitie Circulaire Economie vastgesteld. De Kadernotitie geeft de contouren weer van het beleid voor circulaire economie dat zal worden verankerd in het Ontwikkelingsperspectief CE. De kadernotitie gaat in op onze mogelijke rollen, onze opties voor inzet en instrumenten, en schetst een inhoudelijke koers. Een bouwsteen hiervoor is de 'Kansenkaart circulaire economie'. Deze koers wordt dus uitgewerkt in het Ontwikkelingsperspectief. De genoemde bedragen zijn beoogd voor de uitvoering van het beleid (uitvoeringsagenda behorende bij het Ontwikkelingsperspectief). De onderbouwing hiervoor zal in de uitvoeringsagenda worden geconcretiseerd. Daarbij moet gedacht worden aan projecten op gebied van grondstoffenstromen, onderzoek naar belemmerende wet- en regelgeving, grondstoffenrotonde, inzet biomassa (zeewier), uitwerking grondstoffenakkoord, industriële symbiose, ruimtelijke ordening (datacenters), duurzaam bouwen/grondstoffengebruik bebouwde omgeving (b.v. grondstoffenpaspoort).

Het programma Westas (doelstelling: versnelling van de transitie van de Westas naar de werkplaats voor een nieuwe, circulaire economie) in Noord-Holland, is ook in dit overzicht meegenomen (totaal € 400.000). Het gaat hier om de nadere uitwerking van bovenstaande doelstelling in samenwerking met de 12 Westaspartners (overheden en bedrijfsleven). Het onderzoek naar nut en haalbaarheid van de versnelling is bijna afgerond. E.e.a. zal resulteren in een rapport en een versnellingsagenda, die aan de Westaspartners ter besluitvorming worden voorgelegd.

AD Groen kapitaal digitale communicatie

In aanvulling op het onder '5.1 Technische bijstellingen' genoemde budget voor Groen Kapitaal (regel I) is, o.a. op basis van het recent verschenen rapport 'Een lerende evaluatie' van het Planbureau voor de Leefomgeving, gebleken dat er behoefte is aan een aanvullend budget voor de inzet van nieuwe communicatiemiddelen om daarmee nieuwe en grotere doelgroepen te bereiken.

Anno 2017 zijn beeld en video zeer bepalend. Het imago en daarmee de goodwill die een organisatie heeft wordt sterk bepaald door de wijze waarop de organisatie zich presenteert. Een communicatiestrategie met een herkenbare en uitnodigende stijl, een website en proactieve sociale media zijn onmisbaar. Groen Kapitaal moet - nadrukkelijk als provinciaal initiatief - een herkenbaar on- en offline merk worden waarmee via uiteenlopende producten verschillende doelgroepen bereikt kunnen worden. Dit betekent dat inzet nodig is op het ontwikkelen, onderhouden en managen van:

- een website, met platform vaardigheden en sociale media tools,
- video- en beeldmateriaal voor verschillende doelgroepen,
- standaard presentaties en kennis over presenteren,
- opbouwen en onderhouden van online netwerken en
- acties en campagnes om gedragsverandering teweeg te brengen.

5.4 Dekkingsvoorstellen

Zoals uit de vorige paragraaf bleek resteert na verwerking van alle beleidswensen een tekort in 2018 en 2019 van respectievelijk €24,98 en € 29,08 miljoen.

In deze paragraaf zijn de bedragen benoemd die kunnen worden ingezet ter (gedeeltelijke) dekking van opgevoerde beleidsvoorstellen. In de toelichting onder de tabel zal vermeld worden waar en/of hoe de dekking gevonden is.

(in € miljoenen; een -/- betekent een voordelig saldo)

Regel	Financieel kader	2017	2018	2019	2020	2021
	Saldo Kaderbrief exclusief extra dekkingsvoorstellen	-38,52	24,98	29,08	-12,99	-25,62
Ad S	Dekking Smart Mobility	-	-3,65	-6,80	-	-
Ad V	Dekking De Kop werkt!	-	-2,00	-	-	-
Ad W	Dekking Bedienmethodiek Roskamsluis	-	-0,43	-0,01	-0,01	-0,01
Ad Z	Dekking Techport Centre innovation warehouse	-	-1,00	-	-	-
Ad AC	Dekking Circulaire economie	-0,68	-0,60	-0,34	-	-
	Saldo Kaderbrief	-39,2	17,30	21,93	-13,0	-25,63
	Saldo 2017 gebruiken voor dekking 2018 en 2019	39,2	-17,30	-21,93	-	-
	Saldo Kaderbrief na verwerking van extra dekkingsvoorstellen	0,00	0,00	0,00	-13,0	-25,63

Ad S Smart Mobility

In de reserve infrastructuur zijn middelen opgenomen voor investeringen en onderhoud van infrastructuur. De komende jaren worden diverse stortingen in deze reserve gedaan die nog niet direct nodig zijn voor dekking van de kapitaallasten van investeringen, waardoor het mogelijk is het grootste deel van de uitgaven voor Smart Mobility in het kasritme in te passen. Dit zal ingezet worden in de jaren 2018 en 2019 ter dekking van de dan geraamde uitgaven.

Ad V De Kop werkt!

Voor de kop werkt zal voor € 2 miljoen van het totaal van € 15 miljoen de combinatie gezocht worden met andere reserves, bedoeld voor projecten in De Kop.

Ad W Bedienmethodiek Roskamsluis

De uitgaven voor de bedienmethodiek van de Roskamsluis verdienen zich terug door kostenbesparingen op het beheer. De dekking voor deze uitgaven zal vanuit de reserve Groot Onderhoud worden gevonden, waarna in de toekomst de besparingen in de reserve worden teruggestort.

Ad Z Techport Centre innovation warehouse

Bij de eindafrekening van projecten uit de reserve Herstructurering bedrijventerreinen blijkt dat € 1 miljoen aan subsidiegelden zal worden terugontvangen of niet wordt uitgekeerd. Dit willen wij inzetten voor het Techport Centre Innovation Warehouse.

Ad AC Circulaire economie

In de reserve Werkgelegenheid en Economie is ruimte aanwezig om in te zetten voor circulaire economie, door de storting in deze reserve van de meevallende opbrengsten vanuit de verkoop van de Meewind-aandelen.

5.5 Meerjarenraming: samenvatting en conclusie

In hoofdstuk 5 is de opbouw gegeven van het geactualiseerde financieel kader 2017- 2021. Dat financieel kader ziet er samengevat als volgt uit:

Recapitulatie Meerjarenraming 2017-2021 (in € miljoenen; een -/- betekent een voordelig saldo)

Para-graaf	Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
-	Vigerende meerjarenraming begroting 2017 (stand na 1e begrotingswijziging)	-2,31	-	-0,50	-16,50	-16,41
5.1	Saldo Meerjarenraming na verwerking technische bijstellingen	-42,46	-8,30	-9,07	-27,08	-34,17
5.2	Saldo Meerjarenraming na verwerking wettelijke ontwikkelingen	-39,90	-5,74	-6,51	-24,52	-31,61
5.3 & 5.4	Saldo meerjarenraming na verwerking nieuwe beleidsvoorstellen (inclusief ingezette extra dekkingsmiddelen)	-	-	-	-13,00	-25,63
5.6	Saldo Meerjarenraming Kaderbrief 2018	-	-	-	-13,00	-25,63

Uit bovenstaande tabel blijkt dat er voldoende middelen zijn om alle bijstellingen, ontwikkelingen en beleidsontwikkelingen op te nemen in de Kaderbrief 2018. In de jaren 2017 t/m 2019 komt het saldo uit op 0 en in de jaren erna blijft een positief saldo over van respectievelijk € 10,93 en € 25,63 miljoen.

6 Bijlage 1: Bestedingsplan reserve bedrijfsvoering

6.1 Inleiding

In de Zomernota 2016 is het instellingsbesluit van de reserve bedrijfsvoering opgenomen. De reserve dient (volgens het instellingsbesluit) om fluctuaties in de uitgaven voor bedrijfsvoering op te vangen en investeringen te doen ter verbetering van de bedrijfsvoering in het algemeen en innovatie en I&I-ambities in het bijzonder. Bij dat laatste gaat het er vooral om als provincie een antwoord te hebben op de snel groeiende mogelijkheden en verwachtingen op het gebied van digitalisering en informatievoorziening. Om die reden is in 2016 een CIO (met een CIO-office) aangesteld met als opdracht de provincie-organisatie naar een hoger niveau van informatievoorziening en ICT-volwassenheid te brengen. Dit is onder meer nodig om invulling te geven aan de ambities zoals die o.a. zijn opgenomen in het IPO-document Kompas 2020 en in het Coalitieakkoord voor Noord-Holland voor de periode 2016-2020. In de tweede helft van 2016 zijn deze ambities verder geconcretiseerd in een Concern Informatie Plan (CIP) en op dit moment worden die verder uitgewerkt in het kader van de Toekomstagenda van de provincie Noord-Holland.

Bij de instelling van de bedrijfsvoeringreserve was het nog niet mogelijk om de benodigde investeringen volledig en gedetailleerd in beeld te brengen. De bedrijfsvoeringreserve is grotendeels bedoeld voor investeringen op het terrein van informatievoorziening en ICT, maar ook op andere bedrijfsvoeringsterreinen zullen investeringen nodig zijn in de komende jaren.

De benodigde investeringen overtreffen het reguliere jaarlijkse apparaatskostenbudget. Om die reden wordt een beroep gedaan op de bedrijfsvoeringsreserve. Met de PS-brief "Bestemmingsreserve bedrijfsvoering" (28 september 2016, kenmerk 850386/863373) is het instellingsbesluit in de zomernota 2016 toegelicht. Tegelijkertijd is een eerste raming gegeven voor de benodigde investeringen. Voor de periode 2017-2020 is deze geschat tussen de € 5,6 en € 8,9 miljoen. Toegezegd werd dat bij Kadernota 2018 de onderbouwing van die investeringen gedetailleerder in kaart zou worden gebracht en dat een nadere analyse zou worden uitgevoerd ten aanzien van nut, noodzaak en effectiviteit van de genoemde thema's.

Thema's volgens de nota van september 2016 (in € miljoenen)

Thema's Digitalisering		Raming 2017-2020	
Nr.		Laag	Hoog
1.	Huis op orde (o.a. architectuur, informatiebeveiliging, -portfolio en informatiemanagement, governance)	0,75	0,90
2.	Digitale dienstverlening	1,00	1,750
3.	Flexibele digitale kantooromgeving (Het Nieuwe Werken 3.0)	1,00	1,75
4.	Digitaal duurzaam informatiebeheer	0,75	1,25
5.	Modernisering financiële informatievoorziening	0,85	1,25
6.	Datamanagement en GIS /Geo-data	0,50	0,75

Thema's Digitalisering		Raming 2017-2020	
7.	Innovatie en herijking bedrijfsvoeringsystemen	0,75	1,25
Totaal		5.60	8,90

6.2 Nadere onderbouwing

De afgelopen maanden zijn de plannen om de provincieorganisatie voor de komende jaren gereed te maken voor het functioneren als “een digitale organisatie in een digitale maatschappij” verder onderzocht. Vanzelfsprekend is het nog niet mogelijk om een volledige gedetailleerde inschatting te geven van de benodigde bedragen tot en met 2020. De plannen en bijbehorende investeringsbehoefte zijn concreet voor het jaar 2017 en worden geleidelijk minder concreet naarmate we verder in de toekomst komen. Daarom zijn de geprognoseerde bedragen voor de jaren 2018-2020 samengevoegd. Voor de concrete besteding vanuit de jaarschijven 2018 en verder zal te zijner tijd in het kader van de begrotingsvoorbereiding een nadere onderbouwing in de vorm van een bestedingsplan worden verschaft.

Voor de nadere onderbouwing van de jaarschijf 2017 zijn de plannen die in september 2016 ter tafel lagen verder doordacht en uitgewerkt, is gekeken naar eerdere (kosten)ervaringen en is tevens gekeken naar ervaringen bij andere provincies en andere overheidsorganisaties. Nadrukkelijk zij vermeld dat het hierbij niet alleen gaat om investeringen in ICT-systemen als zodanig, maar ook om investeringen in werkprocessen, mensen (kennis en vaardigheden), organisatie (bijvoorbeeld het opbouwen van een regieorganisatie) en techniek. Immers, elk project heeft tegenwoordig wel een ICT-component en elk ICT-project is in feite een veranderproject.

Huis op Orde

Onder het thema Huis op orde wordt verstaan alle aanpassingen die nodig zijn om de I&I-infrastructuur van de provincie Noord-Holland op het peil te brengen dat nodig is om invulling te geven aan wettelijke verplichtingen en aan inhoudelijke eisen die de komende jaren aan ons op dit terrein gesteld worden. Daarbij gaat het o.a. om sterk toenemende wettelijke eisen op het gebied van informatiebeveiliging en privacy, om overheidsbrede eisen op het gebied van standaardisatie van systemen, om informatie-uitwisseling en om ter beschikking stellen van informatie en data (open data).

In 2010 hebben de provincies gezamenlijk de Interprovinciale Baseline Informatiebeveiliging (IBI) opgesteld. De IBI is ons formele kader voor informatiebeveiliging. De Directie heeft in november 2016 het van de IBI afgeleide informatiebeveiligingsbeleid voor de provincie vastgesteld. Kern hiervan is dat de IBI op basis van risicoafweging voor elk aandachtsgebied (bijvoorbeeld het gebruik van de werkplek of de classificatie van informatie) wordt vertaald naar beveiligingsmaatregelen. Van onze leveranciers verwachten we dat ze voldoen aan de geldende internationale standaard ISO27001. En voor onze systemen en projecten hanteren we Business Impact Analyses en Privacy Impact Analyses om te bepalen welke specifieke maatregelen noodzakelijk zijn uit het oogpunt van beveiliging.

De hiermee gemoeide investeringen betreffen “must do-investeringen” die ook in andere overheidsorganisaties worden gedaan en waar de gezamenlijke provincies in het IPO via programma's als de Digitale Agenda en de Omgevingswet in samenwerken.

Huis op orde investeringen (Bedragen in €)

Onderwerp	2017	2018-2020
Informatiebeveiliging (uitvoeren awarenesssacties, inhuur Concern Informatie Security Officer, opstellen beleid en protocollen inzake informatiebeveiliging en privacy, afhandelen meldingen, uitvoeren PIA's en BIA's, technische maatregelen (opdrachten aan leveranciers)	€ 200.000	€ 300.000
Architectuur (opstellen architectuurprincipes, verzorgen opleiding voor adviseurs en projectleiders, ondersteunen bij en toetsen van projectstartarchitecturen, inhuur architect)	€ 150.000	-
Technische aanpassingen in de infrastructuur (met oog op mogelijk maken van werken in een online omgeving, zoals autorisatiesystemen en mobile device management)	€ 50.000	Pm
Kennisvermeerdering (organisatiebrede opleiding en kennissessies op gebied van projectmanagement, functioneel beheer, informatiemanagement, opdrachtgeverschap)	€ 50.000	€ 150.000
Totaal	€ 450.000	€ 450.000 + pm

Digitale dienstverlening

Bij de digitale dienstverlening gaat het om het inrichten van de digitale werkomgeving van de provincie zodat de provincie invulling kan geven aan de in Kompas 2020 neergelegde rol van "verbinder" van lokale en regionale belangen en aan een hogere kwaliteit van de dienstverlening aan burgers en bedrijven. Denk daarbij aan internet en intranet, digitale formulieren, digitale subsidieprocessen, open stateninformatie, open data, digitaal stemmen, veilige gegevensuitwisseling met externe partijen, burgerparticipatie en ICT-aanpassingen t.b.v. de implementatie van de Omgevingswet. De inschatting van de benodigde investeringen is als volgt:

Digitale dienstverlening (Bedragen in €)

Onderwerp	2017	2018-2020
Open data/open informatie (ter beschikking stellen van PS en GS-besluiten als open data, inrichten e-depot)	€ 50.000	Pm
Digitaal 2017 (verplicht, verder digitaliseren subsidieprocessen, nieuwe digitale formulieren t.b.v. transacties met burgers en bedrijven, implementatie Generieke Digitale Infrastructuur w.o. berichtenverkeer via de Berichtenbox)	€ 150.000	€ 100.000
Doorontwikkeling Intranet en internet (verbetering bestaande functionaliteiten, uitbreiding mogelijkheden burgerparticipatie zoals Forum en E-participatie, digitale kaarten, verbetering zoekmachine, op smartphone beschikbaar maken van intranet)	€ 50.000	€ 150.000
Implementatie digitalisering rechtspraak (KEI, verplicht, betreft digitaal aanleveren van processtukken)	€ 100.000	-
Omgevingswet (o.a. technische koppelingen van PNH systemen)	€ 50.000	€ 250.000

Onderwerp	2017	2018-2020
aan landelijke voorzieningen		
Veilige gegevensuitwisseling (aanschaf benodigde tooling om uitwisseling grote bestanden mogelijk te maken in beveiligde omgeving)	€ 50.000	Pm
Burgerparticipatie (hergebruik applicatie Relatics)	€ 50.000	Pm
Totaal	€ 500.000	€ 500.000 + pm

Flexibele digitale kantooromgeving

Bij dit programma gaat het om de aanpassingen die nodig zijn om de ICT-werkplekomgeving van de provincie aan te laten sluiten bij de online maatschappij die inmiddels om ons heen ontstaan is en die zich zeer snel verder ontwikkelt. Het gaat in feite om het afbreken van ons huidige "digitale kasteel" en het daarvoor in de plaats krijgen van een open werkomgeving waarbij het, binnen een goed beveiligde systeemomgeving (identificatie en autorisatie), mogelijk is om op elke plek, met elk device overal en op elk moment te kunnen werken. Zoals we dat nu ook thuis al gewend zijn. Daarbij gaat het om circa 250 specifieke applicaties die geleidelijk worden overgezet naar een Cloud platform waardoor onze eigen beheerlast afneemt en de flexibiliteit toeneemt doordat ze vanaf elk apparaat bereikbaar zijn. Voor zover nu kan worden ingeschat zijn daarvoor de volgende investeringen nodig:

Flexibele digitale kantooromgeving (Bedragen in €)

Onderwerp	2017	2018-2020
Opzetten autorisatieplatform (beveiliging, vervanging Octoplus, classificeren van informatie, centrale beheertool)	€ 100.000	€ 100.000
Opzetten cloudkoppelplatform (inrichten connectoren en koppelvlakken)		€ 100.000
Beheer mobiele apparaten (mobile devicemanagement, beheer op afstand, abonnement per apparaat)	€ 50.000	Pm
Online functionaliteit op basis van gebruik (opstellen roadmap en plan van aanpak per applicatie om toe te groeien naar afname van applicaties vanuit de cloud, betreft zowel standaard kantooromgeving als concernbrede en specifieke applicaties)	-	Pm
Aanpassingen in huidige omgeving (diverse projecten, waaronder kennissystemen en autorisatie en toegangssystemen)	€ 190.000	-
Aanschaf Nieuwe Werkplek 2017 in verband met digitale kantooromgeving (betreft een deel van de projectkosten voor de implementatie, dus de migratie naar de nieuwe hardware en de migratie Windows 10 en Office 2016)	€ 700.000	-
Totaal	€ 1.040.000	€ 200.000 + pm

Datamanagement en GIS/geo-data

Hierbij gaat het om investeringen met het oog op de gewenste transparantie, het stimuleren van economische groei en innovatie in de regio en efficiëntie en kwaliteitsverbetering in het ketenproces van overheidsorganisaties (bijvoorbeeld gebiedscontracten, de Omgevingswet).

Sinds 2012 heeft de provincie Noord-Holland hier al in geïnvesteerd. Uit een recente benchmark van het ministerie van BZK (zie het rapport¹ "Quick scan openheid en transparantie", 27-9-2016) blijkt dat PNH er goed voor staat. In 2017 zijn de volgende projecten voorzien:

- onderzoek vervanging GIS kassenmonitor
- inrichten dataportaal
- diverse projecten op het gebied van data-inwinning en datakwaliteit
- diverse projecten op het gebied van datastandaardisatie (Building Information Modelling).

Hierbij gaat het om het "assetmanagement" (beheer en onderhoud van objecten, zoals bruggen, tunnels, sluizen) en de (gebieds)contracten. Deels betreffen de investeringen inhuur, deels technologie (uitrol Object Type Library, linked data en COINS (mogelijkheid om data-containers uit te wisselen). Voor deze projecten is voor 2017 in totaal € 260.000 geraamd.

Maar de ontwikkelingen gaan snel. De provincie heeft grote, voor de maatschappij interessante databestanden op het gebied van beheer van objecten (bruggen, tunnels, wegen en vaarwegen etc.) die met het oprukken van chiptechnologie, Smart cities en internet of things alleen maar interessanter worden. Zowel voor onszelf als voor de buitenwereld. Momenteel loopt een onderzoek naar de benodigde investeringen om deze databestanden beter te kunnen benutten, zowel voor onze eigen beleidsontwikkeling als ter versterking van de stimuleringsfunctie naar onze omgeving. De investeringen voor de jaren vanaf 2018 kunnen op dit moment nog niet goed worden ingeschat.

Ter vergelijking kan worden gewezen op de provincie Zuid-Holland. Daar loopt het programma Open en Transparante Provincie dat als doel heeft alle informatie, data, gegevens te ontsluiten die de provincie Zuid-Holland heeft, tenzij er een wettelijke of bestuurlijke noodzaak is dat niet te doen. De kwaliteit van te ontsluiten gegevens is daarbij randvoorwaardelijk. De provincie Zuid-Holland speelt hiermee in op het initiatiefwetsvoorstel Open Overheid (WOO) en de Wet Hergebruik Overheidsinformatie (Who). In het hoofdlijnenakkoord van de provincie Zuid-Holland is voor dit programma een incidentele investering opgenomen van € 5 miljoen.

Modernisering bedrijfsvoeringsystemen

Bij het thema Modernisering bedrijfsvoeringsystemen gaat het om zaken die voortkomen uit de ambitie om intern volledig digitaal te werken, met als doel een efficiënte en effectieve uitvoering van de eigen werkprocessen. Onder het programma "Bedrijfsvoeringprocessen op hun best" vallen alle projecten die de optimale ondersteuning van de bedrijfsvoeringprocessen als doel hebben. Als startpunt wordt aangesloten bij de in het portfolio 2017 geplande projecten.

¹ <http://open-overheid.nl/wp-content/uploads/2016/09/Quick-Scan-Transparantie-en-Openheid-1.pdf>

Modernisering bedrijfsvoeringssystemen (Bedragen in €)

Onderwerp	2017	2018-2020
<i>Digitalisering</i> , zoals de projecten E-facturering (eind 2018 verplicht), Digitaliseren Bestuurlijke besluitvorming (DBB), stukkenstromen GS-secretariaten, Digitaal Adviseren en Automatiseren doorstroomproces medewerkers;	€ 200.000	€ 100.000
<i>Documentkwaliteit en -beheer</i> , zoals de projecten Optimaal Digitaal: bestanden, besluitvorming en samenwerking onder de loep, Archiveren en vernietiging van informatie uit andere omgevingen dan Verseon, E-depot in productie deel 2, Herijking CRM en Koppeling VISI-DMS;	€ 400.000	Pm
<i>Eigentijds sturen en verantwoorden</i> , zoals de projecten Financiële informatievoorziening GC's en Financiële status projecten (SAP);	€ 200.000	€ 600.000
<i>Gebruikersgemak</i> , zoals de projecten Gebruikersvriendelijke interface selfservice SAP, Ondersteuning declaratieproces verbeteren, Doorontwikkeling Verseon en Doorontwikkeling Digitale Postkamer	€ 125.000	€ 200.000
Totaal	€ 925.000	€ 900.000 + pm

Voor de uitvoering van deze projecten en programma's is meerjarig een bedrag van bijna € 2,8 miljoen geraamd. Ingeschat wordt dat hiervan in 2017 ruim de helft (deels te financieren uit bestaande middelen) en in 2018 en verder de andere helft zal worden besteed. De komende tijd wordt gewerkt aan een meerjarige prognose voor de kosten vanaf 2018. Ter vergelijking op het onderwerp digitalisering: de in omvang iets kleinere provincie Limburg heeft zeer recent een nieuw documentmanagementsysteem aanbesteed voor ca. 1 miljoen.

6.3 Totaaloverzicht

De benodigde investeringen voor 2017 zijn grotendeels inzichtelijk. Voor de jaren 2018-2020 is dat nog niet het geval. Op basis van de prognoses op dit moment komen we tot het volgende totaaloverzicht.,

Onderwerp	2017	2018-2020
Huis op orde	€ 450.000	€ 450.000 + pm
Digitale dienstverlening	€ 500.000	€ 500.000 + pm
Flexibele digitale kantooromgeving (Het Nieuwe Werken 3.0)	€ 1.040.000	€ 200.000 + pm
Datamanagement en GIS/geodata	€ 260.000	Pm
Modernisering bedrijfsvoeringssystemen	€ 925.000	€ 900.000
Totaal generaal	€ 3.175.000	€ 2.050.000 + pm

Dekking

Momenteel bedraagt de reserve € 3.102.834. In de begroting 2017 is een storting opgenomen van € 508.000 per jaar. Het thans voorliggende bestedingsplan kan worden ingepast binnen het beschikbare budgettaire kader van de bedrijfsvoeringsreserve.

Conclusie

Gegeven deze opbouw is het voor 2017 en 2018 niet nodig om een additionele financiële aanvraag in te dienen. Voor de jaren na 2018 is de totale budgetprognose nog niet hard te maken. Voor het begrotingsjaar 2018 zal er opnieuw een bestedingsplan worden opgesteld met in acht neming van de dan beschikbare middelen in de bedrijfsvoeringsreserve.